

AZ ÉPÍTÉSÜGYI MŰSZAKI-GAZDASÁGI TÁJÉKOZTATÁS SAJÁTOSÁGAI ÉS KÖVETELMÉNYEI

Mihálffy Lóránd

Általános Épülettervező
Vállalat

Vajda Erik

Országos Műszaki Könyvtár
és Dokumentációs Központ

A műszaki-gazdasági tájékoztatás szükségességének egyre fokozódó felismerése arra vezetett, hogy jelentős energiával folytatják információs rendszerek kialakítását és továbbfejlesztését a népgazdaság egészében, az egyes ágazatokban és a különféle helyi szerveknél, intézményeknél egyaránt. Az ipar egyes ágazatainak területén különösen nagy erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy a szakmai információkkal való ellátottság, a tájékoztatás és a tájékozódás kielégítő színvonalát szervezett információs rendszer keretében biztosítsák.

Elvekben és szavakban általánosan elismert tény, hogy a különféle ágazatok műszaki-gazdasági információs rendszere nem építhető fel egyetlen "recept" szerint; az ágazati információs rendszereknek az ágazat műszaki adottságaitól, gazdasági felépítésétől, mindenkori ágazati feladataitól, intézményeinek jellegétől és egyéb tényezőktől függő sajátosságai és követelményei vannak. Ennek ellenére kevés az olyan kezdeményezés, amely az egyes ágazatok sajátosságait abból a célból rendszerezné, hogy meghatározza azokat az elveket, amelyekre az ágazati információs rendszer gyakorlati kialakításának, illetve továbbfejlesztésének intézkedései felépíthetők lennének.

Az alábbiakban megkíséreljük, hogy egy konkrét, népgazdaságunk szempontjából igen jelentős és dinamikusan fejlődő ágazat - az építésügy és városfejlesztés - példáján mutassuk be az ágazati sajátosságok elemzését a műszaki-gazdasági tájékoztatás szempontjából és a tájékoztatási követelmények meghatározását az említett elemzés alapján. A rendelkezésünkre álló lehetőségek keretei között természetesen nem vállalkozhattunk a részletek kifejtésére, csupán a fő vonalak jelzészerű felvázolására. A továbbiakban feltételezzük mind a műszaki-gazdasági tájékoztatás általános követelményeinek, mind az építésügyi és városfejlesztési ágazat alapvető feladatainak ismeretét.

AZ ÉPÍTÉSÜGYI ÁGAZAT SAJÁTOSságAI

Az építésügyi ágazat sajátosságainak meghatározásánál az ágazatnak a 2033/1967. számú kormányhatározatban rögzített feladataiból kell kiindulnunk. E feladatok egyik fő csoportját az építéstervezéssel és az építőiparral /építésszereléssel és szerkezetgyártással, valamint az építőanyag-iparral/, másik fő csoportját pedig a városfejlesztéssel, továbbá a lakás- és kommunális ellátással kapcsolatos teendők képezik. A feladatok e két fő csoportját figyelembe véve és teljesítésük általános és hazai feltételeiből kiindulva, rövid utalásokkal az alábbiakban választhatjuk az ágazat általunk legfontosabbnak tartott, tájékoztatási szempontból kiemelkedő sajátosságait.

Az ágazat társadalmi-gazdasági jelentősége

A regionális tervezés, az ország településhálózatának kialakítása, a város- és községrendezés, illetve -fejlesztés, a települések területének felhasználása, valamint a műemlékvédelem sajátos és a többi ágazat fejlesztése számára is alapvető en meghatározó jellegű ágazati feladat. Hasonlóképpen széles körű, a társadalom egészére vonatkozó hatást gyakorolnak a lakás- és kommunális ellátással, a lakásépítéssel, a lakásfenntartással, lakásgazdálkodással és közművesítéssel kapcsolatos ágazati feladatok.

Szervezeti és fejlődési sajátosságok

Az építőipar gyökeresen eltér minden más iparágától abban, hogy a termék az építési helyhez kötött, és nem az üzem falain belül készül el használatra kész állapotban. Ezért munkahelyei szervezetileg, a munkaerő foglalkoztatottságát, az anyagellátást, az időjárás hatását és a termelés koncentrációját tekintve, hátrányos helyzetben vannak más iparágakhoz képest. Mindezek a sajátosságok, valamint az építőiparnak más iparágakhoz képest történelmileg kialakult alacsonyabb koncentrációja az iparág lassabb fejlődésére vezettek; az élő munka aránya az előállított értékben az építőiparban nagyobb, mint más iparágak területén. Ugyanakkor az építési beruházási igények magasak, hiszen az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés és a kommunális ellátás tervszerű fejlesztése az építőipar kapacitásától, fejlődésétől függ.

A viszonylagos elmaradás a műszaki fejlettség és az építőipari termelés koncentrációja terén más iparágakhoz képest, valamint a fokozott igények kétségtelenül feszültséget hoztak létre, amelynek hatása tovább gyűrűzik, a krónikus kapacitáshiány körülményei és az ezáltal előidéztet gazdasági jelenségek különféle ellentmondó hatásai között. Mindezek az adottságok nyilvánvalóan befolyásolják - elsősorban az építőipari kivitelezés területén - a vállalatok, a vállalati vezetők és más szakemberek műszaki-gazdasági szemléletét is.

**Összeszerelő
iparág**

Az építőipar más iparágaknál nagyobb mértékben "összeszerelést" végző ipar, amely igen sokféle ipari nyersanyagot, különösképpen pedig igen sokféle feldolgozott, illetve többszörösen feldolgozott, ipari késztermék jellegű gyártmányt használ fel. Az építőiparra ezért mindenkor műszaki és gazdasági eredményessége, sőt tevékenységeinek keretei szempontjából is, az átlagosnál nagyobb, determináló hatást gyakorolnak a céljaira felhasználható ipari termékek; azok mennyisége, minősége, választéka, értéke stb.

**Az építéstervezés
szerepe**

Minden iparág fejlődése szempontjából igen jelentős szerepet játszik a műszaki fejlesztés középpontjában álló gyártmányfejlesztés és ennek gyakorlati realizálása, a gyártmánytervezés. Az épülettel szemben támasztott környezeti, építőművészi, felszereltségi és fejlesztési igények, továbbá az épület mint gyártmány hosszú élettartama az építéstervezést olyan feladatok elé állítja, amelyek következtében a gyártmánytervezésnek ez a sajátosan építőipari letéteményese - a többi iparágától eltérően - intézményesített formában elkülönül a termeléstől, kivitelezéstől.

Az építéstervezéssel foglalkozó vállalatok ugyanakkor más iparágakhoz képest is egyedülállóan meghatározó szerepet játszanak gyártmányfejlesztő és -tervező tevékenységükkel. Az egyes építmények, épületek tervezése ugyanis - még a tipizálás optimális fejlődését figyelembe véve is - többé-kevésbé egyedi feladat marad, részben mert a tervezett termékkel szemben lényegesen összetettebb társadalmi igény jelentkezik, mint általában más ágazatok termékeivel szemben, részben pedig a helyi és természeti adottságok minden esetben eltérő volta miatt.

A gyártmányfejlesztésben betöltött kiemelkedő szerep mellett az építéstervezés szükségszerűen igen fontos szerepet játszik a gyártásfejlesztésben is, hiszen részben maga is foglalkozik technológiai tervezéssel, részben pedig a technológia elszakíthatatlan a kivitelezendő gyártmánytól, vagyis adott esetben az építményektől. Az építéstervezésnek ez a kiemelkedő szerepe természetesen tájékoztatási szempontból is számottevő tényező.

**Az építőanyag-ipar
sajátossága**

Az építőanyag-ipar, az építőanyag-ipari kutatás és fejlesztés /eltekintve egyes sajátos gyártmányaitól/ már nem tér el számottevően más ipari jellegű tevékenységektől. Sajátossága tehát az építésügy egészen belül éppen az, hogy kevésbé rendelkezik a fentiekben felsorolt, információs szempontból kétségtelenül perdöntő, építésügyi-építőipari sajátosságokkal.

AZ ÉPÍTÉSÜGY INFORMÁCIÓS SAJÁTOSSÁGAI

Az előzőekben felsorolt ipari, műszaki-gazdasági adottságok természetesen sajátossá teszik az építésügy intézményeinek és szakembereinek információs igényeit, illetve az építésügyi ismeretek, információs források strukturáját is. A tájékoztatási követelmények meghatározásához azzal juthatunk közelebb, ha áttekintjük ezeket a sajátosságokat is.

Az igények differenciálódása

A fejlesztés és a tervezés intézményeinek különválása, továbbá a kivitelező és gyártó vállalatok említett helyzete speciálisan tagolja az építésügy különféle egységeinek, intézményeinek, vállalatainak/ információigényeit. A tervezők az információk legszélesebb körét igénylik munkájukhoz, míg a kivitelező vállalatok tiszta termelő jellegű egységek, információigényük lényegesen szűkebb területre vonatkozik, hiszen szerepük a "gyártmányfejlesztésben" alárendelt. Emellett az építésügy intézményeinek információs igényei mind tartalom, mind a források tekintetében eltérnek más iparágak igényeitől.

A tervezők és kivitelezők a hagyományos szakirodalomból tájékozódhatnak:

az építésügy alap- és alkalmazott tudományainak munkájukat befolyásoló eredményeiről;

az építés- és tervezéstechnológia fejlődéséről;

gazdasági mutatókról és elemzésükről;

elkészült vagy megtervezett /az építendő vagy tervezendő épületekkel analóg vagy hasonló/ épületekről és építményekről.

Ugyanakkor a hagyományos szakirodalomból nem, vagy csak kis mértékben kapnak tájékoztatást az építésügyben különösen fontos, alább felsorolandó információkról.

Építésügyi szabályozások

Az egyes épületekkel, építményekkel szemben támasztott társadalmi igények meghatározója a műszaki szabályozás /jogszabályok, szabványok, műszaki előírások, szabályzatok, tervezési irányelvek, sőt a típus- és tipizált tervek/. A műszaki szabályozás jelentősége és meghatározó szerepe éppen az ágazat kiemelkedő társadalmi-gazdasági jelentősége, a vele szemben támasztott elvárások miatt - az építőiparban lényegesen nagyobb mértékű, mint más iparágak előírásaié. Ugyanakkor e szabályozások folyamatosan módosulnak, változnak, mert különben a fejlődés gátjává válnának.

Az építésügyi tájékoztatás területén ezért különlegesen nagyok az igények a műszaki szabályozással kapcsolatos tájékoztatás iránt, amely a tervező és kivitelező szervezet mellett az építési igazgatás számára is nélkülözhetetlen.

Termék-információ

Az építésnek a fentiekben már említett "összeszerelő" jellege, az építés során felhasznált ipari félkész- és készgyártmányok, valamint nyersanyagok különbsége elsősorú fontosságúvá avatja a rendelkezésre álló termékek választékáról szóló információkat, amelyek döntően befolyásolják mind a tervezés, mind a kivitelezés munkáját.

Elkészült tervek

Az építéstervezés, tehát az építőipari "gyártmánytervezés" említett, egyedi jellegéből és különös fontosságából következő az az élénk információigény, amely a különböző, korábban készült létesítmények terveire vonatkozik, és amely nyilvánvalóan nem elégíthető ki egyedül a szakirodalomból. Ezen az igényen belül is kiemelkedő fontosságú az egyes tervező vagy kivitelező vállalatok igénye az általuk korábban tervezett vagy kivitelezett "saját" létesítmények tervei - tervtári információk - iránt. A korábban készült tervek iránti információigény különféle szempontból is jelentős lehet /analógiák keresése, tervek vagy részlettervek ismételt felhasználása stb./, de mindenképpen ismét sajátos jellegű építésügyi információigényt jelent.

Önállóság és komplexitás a forrásokban

Az építésügy sajátosságai és az ebből következő sajátos információigények mellett nem kevésbé sajátos az építésügyi ismeretek forrásainak szerkezete is. A fentiekben említett speciális információk és ezek különös fontossága mellett még a hagyományos szakirodalom építésügyi része is különleges vonásokkal rendelkezik, nevezetesen azzal, hogy más ágazatok szakirodalmához képest jóval nagyobb mértékben önállósul. A műszaki-gazdasági szakirodalomban az építésügyi információk - épp az ágazat és az ágazati ismeretek sajátosságai miatt - az átlagosnál kisebb mértékig szóródnak. Feltűnő vonása még ennek az irodalomnak a közeli rokonság a művészeti kérdésekkel, továbbá a gazdasági-szervezési kérdések irodalmának a műszaki irodalomnál nem sokkal kisebb mértékű építésügyi specializáltsága.

A szakirodalom említett differenciáltságával látszólag ellentétben áll, de valójában ennek a jelenségnek kiegészítője, hogy a regionális tervezés és a településhálózat fejlesztése meghatározott területekre vonatkozó energetikai, pénzügyi, közlekedési stb., a város-

és közséfejlesztés, lakásgazdálkodás pedig demográfiai, munkaerő-gazdálkodási, kulturális információk széles körét igényli, hogy csak néhány példával utaljunk az ágazaton kívüli és belüli igények kapcsolódására, /ami természetesen egyaránt vonatkozik a szakirodalmi és szakirodalmon kívüli információkra/.

Következtetések

A fentiekből következik, hogy az építésügyi műszaki-gazdasági tájékoztatás sajátos vonatkozásai nagyobb mértékben különböztetik meg ennek az ágazatnak tájékoztatói lehetőségeit és feladatait az "általános" ipari műszaki-gazdasági tájékoztatástól, mint egyéb ágazatok sajátosságai. Ez a körülmény azonban mégsem vezethet autarchiára való törekvésekre, mert az építésügyi ágazatot ennek ellenére - amint arra már korábban utaltunk - igen sok szál kapcsolja össze a társadalmi élet számos ágával, továbbá a népgazdaság és ipar számos területével, mint pl. a vegyipar, acél- és alumíniumipar számos terméke révén fennálló, vagy a "felhasználó" ágazatokhoz fűződő kapcsolatok.

AZ ÉPÍTÉSÜGYI MŰSZAKI-GAZDASÁGI TÁJÉKOZTATÁS FŐBB FELADATAI, KÖVETELMÉNYEI

A sajátosságok áttekintése után nagy vonalakban megfogalmazhatjuk az építésügyi műszaki-gazdasági tájékoztatás ezekből következő, különleges feladatait, amelyek közül mint legfontosabbakat az alábbiakat emeljük ki.

Nemcsak vállalati érdek

Az építőipar helyzetére és jelenlegi feladataira figyelemmel, az építésügyi tájékoztatás rohamos fejlesztése, az ebben érdekelt intézmények és személyek színvonalas és mind minőségileg, mind mennyiségileg megjavítandó tájékoztatása nem csupán a felhasználó intézmények /vállalatok stb./ érdeke, hanem elsődlegesen össztársadalmi, népgazdasági és ágazati érdek. Semmiképpen sem lenne tehát helyes, ha az építésügyi műszaki-gazdasági tájékoztatás jövőjét kizárólag az a mechanizmus határozná meg, amelynek egyik pillére az a szabály, hogy "a vállalatok vezetői maguk felelősek tájékozottságukért", a másik pedig az a hiedelem, hogy a tájékoztatás szerveinek ezután egyetlen feladata a fentiek következtében jelentkező, információs igények piaci jellegű kiszolgálása. Ez az elv már csak az említett gazdasági és szemléleti korlátok miatt sem érvényesülhet maradéktalanul. Ebből következik, hogy az építésügyi tájékoztatás irányításával és végrehajtásával szemben társadalmi követelmény az, hogy munkáját az ágazat objektív információs szükségleteihez igazítsa.

**Kiemelkedő
felhasználók**

Az építésügyi tájékoztatásnak figyelemmel kell lennie az ágazaton belüli információfelhasználók sajátos strukturájára, a korábbiakban felsorolt jellegzetességekre. Ennek megfelelően elsősorban az építésügyben kulcsszerepet betöltő, információfelhasználó intézményeket: az építésügyi igazgatást, a kutatást és - talán külön is hangsúlyozottan - a tervezést kell kiszolgálnia.

**Elsődleges
információk**

Az építésügyi tájékoztatás keretében különös fontosságot kell tulajdonítani bizonyos elsődleges információk közreadásának, nevezetesen a termékekről, szabályozásokról és a korábban készült vagy jelenleg készülő tervekről szóló információknak. Ezek a speciális információk megkövetelhetik a grafikus vagy fotografikus közlést is. Naprakészen tartásuk rendkívüli fontosságu. Nem kevésbé fontos az ilyen elsődleges információk létrejöttéről és változásairól szóló tájékoztatás az általános /általában másodlagos/ információszolgáltatás különböző formáiban.

Komplexitás

Az építésügyi információk felhasználóinak túlnyomó többsége olyan munkát végez, amelyhez a fentiekben felsorolt információ-féleségekre együttesen, komplex módon van szüksége. Ebből következik, hogy az építésügyi műszaki-gazdasági tájékoztatásnak komplexitásra kell törekednie, a mindenkori felhasználói igényekhez igazodva kell szükség szerint "keverníe" a dokumentációs és információs szolgáltatásokban a hagyományos és nem hagyományos forrásokból merített információkat.

**Szervezési
feladatok**

Éppen az építésügyi tájékoztatás sajátosságaiból következik, hogy az ágazatnak egyfelől össze kell fognia a rendelkezésre álló információkat és a tájékoztatási célra rendelkezésre álló erőket, másfelől pedig nagy súlyt kell fektetnie a felhasználók tájékozódását megkönnyítő helyi információs rendszerek szervezésére. Az építésügyi tájékoztatás keretében ezért messzemenő szervezőmunkát kell végezni, amelynek ki kell terjednie az együttműködésben jobban megoldható, vagy csak együttműködésben megoldható feladatokra /közös feldolgozás, információcsere/, másrészt pedig a helyi rendszerek szervezésére.

**Fejlesztési
tevékenység**

A felsorolt feladatok teljesítése érdekében, de kizárólag ennek érdekében és nem öncélúan

fejleszteni kell az építésügyi műszaki-gazdasági tájékoztatás nemzetközi kapcsolatait, elsősorban a szocialista országokkal és a nemzetközi szervezetekkel;

fejleszteni kell az építésügyi tájékoztatás módszereit, gépesítéssel, automatizálással és egyéb korszerű technika alkalmazásával;

fejleszteni kell az építésügyi műszaki-gazdasági tájékoztatás belföldi kapcsolatait, együttműködését a tájékoztatás építésügyön kívüli intézményeivel és az építésügy más - egyéb feladataik mellett tájékoztatással is foglalkozó - szerveivel /kutatóhelyek, vállalatok/.

Műszaki propaganda

A jól bevált és újabb módszerekkel /kiállítás, film, ankét, az ismeretterjesztés különféle írásos és audio-vizuális módszerei/ fokozott műszaki propagandát kell kifejteni az ágazat műszaki-gazdasági színvonalának emelése és egyidejűleg a tájékoztatás valóban felvevőképes "piacának" megteremtése érdekében.

V_v

MIHÁLFY, L. - VAJDA, E.: Some characteristics and requirements of technical and economic information in the field of building

The authors start from the fact that no effort to build up and develop special information systems, an activity which has recently been given a new impetus, may yield result in any field /with the individual branches of national economy implied/, unless it is preceded by a thoroughgoing analysis of the given technical or economic branch to be serviced. It is only with such an analysis that those special features on which the given information system is to be built up can be explored.

The authors illustrate such an analysis necessary from the aspect of building up an information system, through the example of the technical and economic information system of building. The technical and economic peculiarities of this branch serve as a starting point. In this context, the paper refers to the institutional structure of the branch, and also to the particular role played by building design.

Furthermore, they examine those characteristics which mostly result from the above-mentioned peculiarities, technical and economic, of this branch, but now they are discussed from the viewpoint of the related knowledge and information.

Having analysed the peculiarities of special information necessary in this field, the authors proceed to formulate the most essential tasks and requirements of technical and economic information work in building, i.e. those which seem to be most decisive and valid for this industrial branch.

::::

МИХАЙФИ, Л. - ВАЙДА, Э.: Свойства и требования технико-экономической информации по строительству

Авторы исходят из того, что деятельность, направленная на создание и развитие специальных информационных систем, ни в какой области (в том числе, в области отдельных отраслей народного хозяйства) не может давать результатов, если деятельность и запас знаний отрасли, обслуживаемой информационной системой, не подвергаются предварительно тщательному анализу. Только таким анализом возможно выявлять те свойства, с учетом которых следует разработать информационную систему отрасли.

На примере системы технико-экономической информации по строительной отрасли иллюстрируется анализ важнейших свойств, имеющих определяющее значение с точки зрения создания информационной системы. Исходной основой считаются технические и экономические свойства строительной отрасли. В связи с этим авторы занимаются и системой учреждений этой отрасли и особенной ролью проектирования в строительстве.

В дальнейшем рассматриваются свойства, вытекающие в большинстве из упомянутых технических и экономических условий отрасли, но функционирующие в области знаний и информации по строительному делу

Исходя из анализа свойств отрасли и информации, необходимой для отрасли, авторы формируют те важнейшие задачи и требования технико-экономической информации по строительному делу, которые только в этой отрасли действительны или особенно важны.

" "

MIHÁLFY, L. - VAJDA, E.: Eigentümlichkeiten und Erfordernisse der technisch-wirtschaftlichen Information auf dem Gebiet des Bauwesens

Die Autoren gehen davon aus, dass die auf die Gestaltung und Weiterentwicklung von Informationssystemen gerichtete, in der letzten Zeit aktiver gewordene Tätigkeit auf keinem Gebiet /so auch nicht im Rahmen der einzelnen Volkswirtschaftszweige/ zum Erfolg führen kann, wenn ihr keine die Tätigkeit und das Kenntnismaterial des durch die Funktion des Informationssystems zu versorgenden Zweiges untersuchende sorgfältige Analyse vorangeht.

Am Beispiel des technisch-wirtschaftlichen Informationssystems des Bauwesens wird die Analyse der wichtigsten, vom Gesichtspunkt der Gestaltung des Informationssystems entscheidenden Eigentümlichkeiten vorgeführt. Als Ausgangsbasis werden die technischen und ökonomischen Gegebenheiten des Bauwesens betrachtet. In Verbindung damit wird auf das Institutionssystem des Zweiges, in erster Reihe auf die besondere Rolle der Bauplanung hingewiesen.

Die Verfasser untersuchen im folgenden jene Eigentümlichkeiten, welche grösstenteils aus den bereits erwähnten technischen und wirtschaftlichen Gegebenheiten des Zweiges im Kenntnis- und Informationsbereich des Bauwesens folgen.

Ausgegangen von der Analyse der Eigentümlichkeiten des Zweiges und der für denselben notwendigen Informationen, verfassen die Autoren jene wichtigsten Aufgaben und Ansprüche der technisch-wirtschaftlichen Information, welche für diesen Zweig gültig, oder von besonderer Bedeutung sind.

!!!